

UPPGIFTER OM HOTFULL STUDENT BORDE HA FÅTT BEMÖTAS

Vid årets första sammanträde i granskningsnämnden var fem SVT-ärenden uppe till beslut, samtliga berörde saklighet och/eller opartiskhet. Den enda fällningen rörde ett inslag i *Morgonstudion* om möjligheterna att stänga av studenter från högre utbildningar. Där omtalades en namngiven student som bland annat hotfull och då han inte fick möjlighet att bemöta kritiken fälldes inslaget för att vara partiskt. Ett annat inslag i *Morgonstudion* friades. Där ansågs partitillhörighet hos medverkande inte vara relevant i en studiodiskussion om gängkriminalitet. Även den inledande rapporteringen i *Rapport* och *Aktuellt* om attacken mot al-Ahli sjukhuset i Gaza i oktober friades. En granskning av en ätstörningsklinik i *Lokala Nyheter Stockholm* friades även den, liksom ett inslag om användning av bekämpningsmedel i *Aktuellt*.

UPPGIFTER OM HOTFULL STUDENT BORDE FÅTT BEMÖTAS – INSLAG BLEV PARTISKT FÄLLT: *Morgonstudion*, SVT1, 2023-09-11, inslag om händelser på Karlstads universitet; fråga om opartiskhet. Dnr. 23/02773.

Inslaget handlade om att regeringen hade föreslagit att det ska bli lättare för lärosäten att stänga av studenter. En intervju med utbildningsministern påannonserades enligt följande:

Det handlar om Karlstad universitet och kursen Interkultur, ras och vithet i Sverige, där hälften av kursens 30-tal studenter valt att hoppa av och kursledaren [namn] har blivit sjukskriven. Och orsaken till det här är att en student med bakgrund i nordiska motståndsrörelsen, NMR, har varit hotfull och trakasserat [kursledaren] under utbildningen, något som Dagens Nyheter var först att rapportera om. Också studenter har blivit omskrivna på nedsättande sätt på sociala medier. Och när studenten NN blev antagen till kursen berättade han om det på sociala medier. Han skrev också att hans plan var att släppa en video där han recenserar kursens innehåll och granskar läraren [namn].

SVT fick via granskningsnämnden ta emot två anmälningar av inslaget. De båda anmälarna, varav en var studenten själv, skrev sammanfattningsvis att det inte stämde att NN hade varit hotfull och trakasserat läraren.

SVT skrev i sitt yttrande att formuleringen ”har varit hotfull och trakasserat” var motiverad utifrån de uttalanden studenten gjort i sociala medier samt i en egen podcast. Karlstads universitet hade också publicerat en artikel där de rapporterat att ”NN bland annat skriver nedsättande om kursen, kursens studenter och kursens lärare”.

Granskningsnämnden skriver i sitt beslut att det som sades om studenten, som också namngavs, var sådan kritik som krävde möjlighet till bemötande, vilket inte hade erbjudits. Inslaget stred därför mot kravet på opartiskhet.

OENIG NÄMND FRIADE INLEDANDE RAPPORTERING OM SJUKHUSATTACK I GAZA FRIAT: *Rapport*, SVT1, 2023-10-17, kl. 19.30 och *Aktuellt*, SVT2, 2023-10-17, inslag om att ett sjukhus i Gaza attackerats; fråga om saklighet. Dnr. 23/03221.

I *Rapport* 19.30 sades följande i ett kort telegram: *Då ska jag berätta det att alldeles nyss så kom det ett besked om att fler än 500 personer har dödats när Israel anfallit ett sjukhus i Gaza, det uppger*

hälsomyndigheter i Gaza enligt nyhetsbyrån AP. Vi får berätta mer om detta i senare sändningar och på webben.

I *Aktuellt* 21.00 sa programledaren följande, samtidigt som bilder på räddningsarbete visades: *Nu ikväll kommer uppgifter från Gaza City om att hundratals människor dött efter ett flyganfall mot ett sjukhus där. Och det här är myndigheterna i Gaza som uppger att åtminstone trehundra patienter och skyddssökande dog i en israelisk attack mot sjukhuset. Israelisk militär säger till nyhetsbyrån AP att de undersöker de här uppgifterna. Och nu har vi med oss vår korrespondent Samir Abu-Eid direkt från Jerusalem. Ja vad vet vi om vad som hänt?*

Därefter intervjuades korrespondenten om läget just då och vad som kunde ligga bakom attacken. Det sas att uppgifterna var osäkra och att den ursprungliga källan var den palestinska hälsomyndigheten. Korrespondenten talade om att kriget redan kostat 3000 palestinier livet och att attacken mot sjukhuset kunde leda till ytterligare oroligheter på bland annat Västbanken.

SVT tog del av sex anmälningar av de aktuella inslagen. Sammanfattningsvis ansåg anmälarna att det inte fanns någon bekräftelse på att det var Israel som attackerat sjukhuset vid tiden för *Rapports* sändning och att det i *Aktuellt* inte sades något om att det kunde vara en robot från Hamas som gått fel. Även uppgiften om att 3000 palestinier redan tidigare dödat under kriget ifrågasattes av en anmälare.

SVT redogjorde i sitt yttrande för det sakliga underlaget, bland annat när nyhetsbyråerna rapporterade om attacken och hur de formulerade sig. Mot bakgrund av allvaret i händelsen, så som den beskrevs av bland annat internationella nyhetsbyråer, fanns det skäl att redovisa de uppgifter som fanns tillgängliga i detta tidiga skede. Flera gånger påpekades att den ursprungliga källan till uppgifterna var myndigheter i Gaza. Avseende uppgiften om 3000 döda i Gaza sedan krigets början så var även den från den palestinska hälsomyndigheten. Denna källa ses som trovärdig av såväl FN-organet WHO och andra internationella institutioner. SVT hade, liksom andra etablerade medier, inte funnit skäl att inte rapportera de dödstal som Palestinska hälsomyndigheten rapporterat. Uppgifterna om att det kunde röra sig om en raket avfyrad från Gaza och som av misstag träffat sjukhuset fanns inte tillgängliga när *Aktuellt* sändes på kvällen 17 oktober.

Granskningsnämnden konstaterade att uppgiften om att ett sjukhus i Gaza attackerats var en allvarlig och dramatisk nyhetskändelse. Det framgick att inslagen var en del av pågående nyhetsrapportering, att rapporteringen befann sig i ett tidigt skede och att det rörde sig om osäkra uppgifter. Nämnden ansåg att det i en sådan situation måste vara möjligt för SVT att i huvudsak förmedla uppgifter från tillgängliga källor. Vad anmälarna anfört i denna del medförde inte att SVT åsidosatt kravet på saklighet. Vad gäller den kritiserade uppgiften om att 3000 palestinier dött sedan krigets början ansåg nämnden mot bakgrund av SVT:s yttrande att uppgiften om antalet döda inte heller medförde att inslagen stred mot kravet på saklighet i denna del.

En ledamot ville dock att inslaget i *Aktuellt* skulle fällas då SVT inte framhöll att det pågick ett propagandakrig vilket kunde innebära att uppgifter som kommuniceras från de olika sidorna i konflikten kunde vara behäftade med felaktigheter och/eller överdrifter. Även uppgiften om 3000 döda stred enligt ledamoten mot kravet på saklighet eftersom SVT dels borde ha upplyst om varifrån uppgiften kom, samt, liksom i informationen kring sjukhusattacken, ha understrukt att bägge sidor i konflikten kan förmedla uppgifter som är felaktiga eller överdrivna.

SAKLIGT PÅSTÅ ATT BEKÄMPNINGSMEDEL I JORDBRUKET HAR ÖKAT

FRIAT: *Aktuellt*, SVT2, 2023-08-16, inslag om bekämpningsmedel; fråga om saklighet. Dnr. 23/02619.

I påannonseringen av inslaget sa programledaren: "Nu ska det handla om bekämpningsmedel i jordbruket, för försäljningen har nästan fördubblats sedan 1990-talet och är nu rekordstort. Detta trots mål om att minska riskerna med just bekämpningsmedel." Bakom programledaren visades samtidigt ett diagram med rubriken "Försäljning av bekämpningsmedel till jordbruket" och texten "Antal hektardoser i miljontal (Källa: Kemikalieinspektionen)". Kurvan visade att 1990 var antalet hektardoser drygt 3 miljoner och nu drygt 6 miljoner.

I inslaget intervjuades en lantbrukare, ordföranden i Ekologiska lantbrukarna samt en forskare på Sveriges lantbruksuniversitet som tillsammans gav olika perspektiv på användningen av bekämpningsmedel. Vid ett tillfälle sa reportern: "Försäljningen av bekämpningsmedel i Sverige har nästan dubblats på 40 år, och det går på tvärs emot de nationella miljömål som riksdagen beslutat om där vi ska minska bekämpningsmedel och dess risker."

Inslaget fick två anmälningar, där anmälarna sammanfattningsvis skrev att det inte stämde att bekämpningsmedel i jordbruket har ökat till rekordnivå. En av anmälarna ansåg att man stället för att visa statistiken "Försäljning av antal hektardoser till jordbrukssektorn" borde ha visat statistiken "Försäljning av verksamt ämne till jordbrukssektorn".

I samband med att anmälningarna ankom till SVT gjorde redaktionen en genomlysning av publiceringen, och kom till slutsatsen att en rättelse inte var aktuell. Den fakta som redovisats var korrekt. Inslaget var en granskning av ett mål, inom Sveriges miljömålssystem, om att användningen av växtskyddsmedel ska minska väsentligt till 2030. SVT visade, genom underlag från Kemikalieinspektionen och Statistiska centralbyrån, att den tvärtom ökade. Redaktionen gjorde ett medvetet journalistiskt val när de lyfte fram statistiken över antalet försålda hektardoser, eftersom det är det mått som närmast visar på hur ofta bekämpning genomförs. Alternativet "såld mängd" maskerar att medlen blivit mer koncentrerade och mer effektiva vid mindre mängder – samma mängd bekämpningsmedel räcker idag till fler bekämpningar och det sprutas oftare.

Granskningsnämnden skriver i sitt beslut att inslaget hade vunnit i klarhet om det tydliggjorts att inslaget utgick ifrån just hektardoser. Genom att det framgick i grafiken och mot bakgrund av vad som framkommit i SVT:s yttrande, stred dock inte framställningen mot kravet på sakligheten.

TYDLIGT UNDERLAG FÖR GRANSKNING AV KLINIK – OCH VD FICK BEMÖTA KRITIKEN

FRIAT: *Lokala Nyheter Stockholm*, SVT1, 2023-08-21, 2023-08-22 och 2023-08-29, kl. 18.33, inslag om ett ätstörningsklinikföretag; fråga om opartiskhet och saklighet. Dnr. 23/02772.

De tre anmälda inslagen var en del i en serie publiceringar av *SVT Nyheter Stockholm* om Mandometerklinikerna i regionen (ofta benämnt som Mando), som bedriver vård för ätstörningspatienter. Inslaget den 21 augusti var det första i serien och påannonserades:

Under 25 år har ätstörningsvården i Stockholms län dominerats av den privata vårdgivaren Mandometerklinikerna – ett avtal som är värt över en miljard kronor. Men det saknas bevis för att vården fungerar. Det menar flera forskare som SVT varit i kontakt med och enligt dem bör klinikens resultat ifrågasättas.

I inslaget medverkade vd:n för Mando som bland annat sa att 75 procent av patienterna blev symptomfria efter i genomsnitt 12 månader. Därefter sades att flera forskare ifrågasatte detta resultat och i inslaget presenterades en ätstörningsforskare från Karolinska Institutet (KI) som sa:

Mando har skral evidens. Vi har i många år gått och hoppats på att det blir oberoende utvärderingar. Det finns en studie som är oberoende, en holländsk studie, som inte visar på att den har någon vidare effekt jämfört med behandling som vanligt. Men sedan, resten av datan som egentligen handlar om utvärdering bygger på okontrollerade rapporter och registerstudier och så där som vetenskapligt egentligen saknar värde.

Reportern sa därefter att Mando själva hävdade att de gjort försök att jämföra sin metod med andra kliniker, utan att få gehör.

I nästa inslag den 22 augusti 2023 sas att Region Stockholms egen granskning visade att Mando systematiskt felrapporterat om vilken vård som hade bedrivits och att företaget därigenom fått betydande ersättningar man inte haft rätt till. Region Stockholm krävde nu tillbaka stora summor från Mando och hade även valt att inte förlänga vårdavtalet.

En enhetschef för Region Stockholm medverkade och sa att de hade fått signaler om att det hade funnits brister gällande legitimerad personal. Vd:n för Mando sa att det var uttryckt i avtalet att vårdgivare själva får avgöra vilka professioner som ska anställas. En reporter sa därefter att enligt Region Stockholm ska alla medicinska bedömningar göras av legitimerad personal oavsett vad som står i avtalet. Reportern sa vidare att Region Stockholm i sin granskning kommit fram till att Mando dubbelfakturerat för vissa tjänster. Vd:n för Mando sa att de inte kunnat hitta några dubbelfakturor i deras egen granskning och att allt är ett missförstånd.

I inslaget medverkade även två patienter och det framgick att vissa patienter ansåg att Mando hade räddat liv och därför var kritiska till Region Stockholms beslut att inte förlänga avtalet. Andra patienter var kritiska till att det fanns en brist på psykologiskt stöd och att klinikerna fokuserade för hårt på mätbara resultat.

Det tredje inslaget den 29 augusti handlade om att den politiska oppositionen i Stockholm ville få till en extern granskning av Mando eftersom ord stod mot ord om huruvida Mandos metoder fungerade och om de hade följt avtalet med Region Stockholm. I inslaget medverkade ett oppositionsregionråd.

Inslagen anmäldes av företrädare för Mando, som menade att inslagen på flera punkter bröt mot kraven på saklighet och opartiskhet.

Anmälaren anförde bland annat att SVT inte tillräckligt visat grund för påståendet att Mandometerklinikernas verksamhet och metod saknar vetenskaplig evidens. I sitt yttrande pekade SVT på att det främst var den intervjuade ätstörningsforskaren som uttalade detta, men att det framgick att alla de forskare inom ätstörningsvård som redaktionen hade pratat med menade att metoden saknade bevis eller evidens. SVT granskade den forskning som anmälaren lyfte fram men kunde inte finna att någon av dem skulle motsäga de intervjuade forskarnas resonemang gällande den vetenskapliga tillförligheten. Mandos vd fick i inslaget också utrymme att försvara verksamhetens resultat.

Anmälaren lyfte flera andra påståenden som man menade saknar grund, bland annat att det skulle finnas stora brister hos kliniken när det gäller individanpassad vård. Den kritiken framfördes av en före detta patient. Som SVT framhöll i sitt yttrande var denne en extern medverkande, på vilka kraven på opartiskhet och saklighet enligt praxis är lägre ställda. Hon berättade i inslaget om sina erfarenheter

och om varför Mandos metoder och verksamhet inte fungerande för just henne. I samma inslag samt i studiointervjun direkt efter framgår tydligt att många patienter också har varit mycket nöjda med vården, så pass att vissa anser att den har räddat liv.

En annan uppgift som enligt anmälaren saknar grund gäller den om ”anmärkningsvärt få vårdkontakter med legitimerad personal”. SVT visade i yttrandet på att denna uppgift var hämtad ur en rapport från Region Stockholm som redovisade resultatet av regionens granskning av avtalet med Mandolean AB. Uppgiften omnämndes även av regionens enhetschef som intervjuades i ett av de anmälda inslagen.

Anmälaren anförde också att påståendet om att Region Stockholm kommer att kräva tillbaka pengar från Mando saknar grund. Enligt Mando har inga belopp överhuvudtaget återkrävts från regionen. I yttrandet visade SVT på att den uppgiften fanns tydligt dokumenterad hos Region Stockholm, i deras skriftväxling med Mandolean AB.

Slutligen lyfte anmälaren att den i inslagen medverkande ätstörningsforskaren öppet och utan motfrågor fick ifrågasätta Mandos verksamhet. Enligt anmälaren saknade forskarens uppfattning grund och forskaren saknade egen insyn i verksamheten. Vidare anförde anmälaren att forskaren har kopplingar till en regionägd ätstörningsklinik, vilket skulle innebära en jävssituation som SVT underlät att redovisa. I yttrandet visade SVT på att redaktionen i sin research hade intervjuat flera forskare inom ämnet ätstörningsvård, vid olika universitet och kliniker. Alla hänvisade till den i inslaget intervjuade forskaren som den främsta experten i ämnet. Han framförde i inslaget sin syn, som delas av fler forskare, på Mandos metoder och verksamhet. Hans kritik riktade in sig på att metoderna saknar vetenskapligt belagd evidens. Mandos vd gavs utrymme att bemöta kritiken och framförde att deras verksamhet hjälper många patienter, vilket i inslagen även styrktes av vittnesmål från patienter. Forskaren hade enligt redaktionens bedömning inget ekonomiskt intresse kopplat till någon ätstörningsklinik. I inslaget intervjuades han som oberoende forskare och expert och han var en extern medverkande, på vilka kraven på opartiskhet och saklighet enligt praxis är lägre ställda.

Granskningsnämnden konstaterade i sitt beslut att det i inslagen tydligt framgick att uppgiften om att Mandos metoder ansågs sakna evidens kom från flera forskare, bland dem den forskare från KI som själv medverkade i inslagen. Det framgick vidare att uppgiften baserades på att Mandos metoder saknade oberoende utvärderingar. Forskaren var en tillfällig medverkande som var inbjuden i egenskap av expert inom ämnet ätstörningsvård. Hans uttalanden innebar inte att inslagen stred mot kraven på opartiskhet och saklighet. Vad anmälaren anförde om hans bakgrund medförde inte heller att inslagen stred mot dessa krav.

Nämnden tar också fasta på att en enhetschef för Region Stockholm medverkade i ett inslag och sa att det fanns brister gällande legitimerad personal på Mandos kliniker och att det i SVT:s yttrande framgick att Region Stockholms egen granskning hade kritiserat Mando för detta. Det framgick vidare i yttrandet att Region Stockholm skickat en underrättelse om återbetalning till Mando. Mot denna bakgrund ansåg nämnden att SVT visat grund för uppgifterna och inslagen stred därför inte mot kravet på saklighet.

I dessa bedömningar beaktade nämnden att Mandos vd medverkade i flera av inslagen och bemötte den kritik som riktades mot företaget.

Inslagen bedömdes således inte bryta mot kraven på saklighet och opartiskhet och friades av en enig nämnd.

PARTITILLHÖRIGHET SAKNADE BETYDELSE I DISKUSSION OM GÄNGKRIMINALITET

FRIAT: Morgonstudion, SVT1, 2023-09-15, inslag med ett studiosamtal om gängkriminalitet; fråga om opartiskhet och saklighet. Dnr. 23/02854.

Ett av programmets ämnen den aktuella dagen var barn som offer och förövare inom gängkriminalitet. I ett förinspelat inslag intervjuades bland andra ordföranden i föräldraföreningen vid en skola där en ihjälskjuten pojke tidigare hade gått. Efter inslaget följde ett studiosamtal med två experter, som presenterades enligt följande: "Välkomna hit Camila Salazar Atias, kriminolog och kunskapsområdeschef på Fryshuset, och också Evin Cetin, advokat som också skrivit en bok som berör det här ämnet."

Inslaget anmäldes av en person som ansåg att SVT undvek att tala om att de tre kvinnorna som intervjuades har en bakgrund inom Socialdemokraterna.

SVT skrev i sitt yttrande att de tre medverkande tillfrågades oberoende av varandra. Deras politiska engagemang hade ingen koppling till det aktuella ämnen, att alla tre är eller har varit representanter för just Socialdemokraterna var en tillfällighet. Ordföranden i föräldraföreningen representerade Socialdemokraterna i en församlings kyrkofullmäktige och kyrkoråd. Camila Salazar Atias representerade Socialdemokraterna som ersättare i utbildningsnämnden i Stockholm stad, men medverkade för sin roll som kriminolog och kunskapsområdeschef för Cides, som är en del av Fryshusets verksamhet med fokus på gängkriminalitet. Evin Cetin, som slutade vara aktiv inom Socialdemokraterna 2019, medverkade som jurist och författare till boken "Mitt ibland oss", som handlar om orsakerna till ökningen av dödsskjutningar bland unga män.

Granskningsnämnden skriver i sitt beslut att de medverkandes nuvarande och historiska partitillhörighet inte var av betydelse i sammanhanget. Inslaget stred inte mot kraven på opartiskhet och saklighet.

Informationsbrev från SVT Programetik, Sveriges Television, 105 10 Stockholm

E-post: programetik@svt.se, Tel: 08-784 56 78

Om du fått detta infobrev står du även på e-postlistan för nästa.

Nya SVT-prenumeranter kan anmäla sig till programetik@svt.se!